

6. Мороз Є. Символічна параметризація культурного капіталу: кількість, якість, модальність / Євгенія Мороз // *Studia Methodologica* : [науковий збірник] / гол. Р.Гром'як; відп. ред. Ю. Завадський; редкол.: О. Куца, М. Лабашук, Н. Поплавська [та ін.]. – Тернопіль : ТНПУ, 2009. – Вип. 29. – С. 15-21.
7. Lareau A. Moments of social inclusion and exclusion: race, class, and cultural capital in family-school relationships / Lareau, Annette, McNamara Horvat, Erin // *Sociology of Education*. – 1999. – № 72. – P. 37–53.
8. DiMaggio P. Cultural Capital and School Success: The Impact of Status Culture Participation on Grades of U.S. High School Students / DiMaggio, Paul // *American Sociological Review*, 1982. – № 47 (2) – P. 189-201.
9. Здравомыслова О.М. Семья: из прошлого – в будущее [Електронний ресурс] / О.М.Здравомыслова // Интернет-конференция «Гендерные стереотипы в современной России» с 1.05.06 по 7.07.06. Режим доступа до ресурсу: <http://www.ecsocman.edu.ru/text/16209413/>
10. Преснякова Л. Трансформация отношений внутри семье и изменение ценностных ориентиров воспитания / Л.Преснякова // *Отечественные записки*. – 2003. – №3. – С.39-56.

Отримано 01.02.2015 р.

УДК 314.56

Золотнюк О.П. °

Київський національний університет імені Тараса Шевченка факультет соціології, аспірант

СОЦІОЛОГІЧНИЙ ДОСВІД ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТЕМПОРАЛЬНИХ АСПЕКТІВ ВИМІРЮВАННЯ ДОШЛЮБНИХ ТА ШЛЮБНИХ ВІДНОСИН

Стаття присвячена розгляду темпоральних аспектів взаємодії пари що перебуває у дошлюбних та шлюбних відносинах. Автор демонструє соціологічний досвід фіксації стажу шлюбу. Стаж шлюбу у даній статті позиціонуються як основний спосіб темпоральної фіксації шлюбних відносин. На основі залучення досвіду соціологічних досліджень підкреслюється важливість розуміння стажу шлюбу як фактору, що впливає на задоволеність ним. Акцентується увага на наявності складнощів, що супроводжують перехідні етапи сімейного циклу.

Ключові слова: *сім'я, темпоральний аспект, стаж шлюбу, сімейні відносини, сімейний цикл, задоволеність шлюбом*

Статья посвящается рассмотрению темпоральных аспектов взаимодействия пары, которая состоит в добрачных и брачных отношениях. Автор демонстрирует социологический опыт фиксации стажа брака. Стаж брака в данной статье позиционируется как основной способ темпоральной фиксации отношений. На основании вовлечения опыта социологических исследований подчеркивается важность понимания стажа брака как фактора, который влияет на удовлетворенность ним. Акцентируется внимание на наличии сложностей, которые сопровождают переходные этапы семейного цикла.

Ключевые слова: *семья, темпоральный аспект, стаж брака, семейные отношения, семейный цикл, удовлетворенность браком*

This article is devoted to review the temporal aspects of interaction of a pair, which consists of pre-marital and marital relationships. The author demonstrates the sociological experience of marriage duration fixing. Duration of marriage in this article is positioned as the main way of fixing the relation's temporal aspect. Based on the experience of sociological research author emphasizes the importance of understanding of marriage duration as a factor that affects the satisfaction of it. Attention is accented on presence of complications that accompany the transition stages of the family cycle.

Keywords: *family, temporal aspect, length of marriage, family relationships, family cycle, marital satisfaction*

Актуальність. Всю сукупність взаємовідносин пар можна розглядати в системі координат, де векторами виступатимуть час і простір. Дана стаття присвячена темпоральному аспекту вимірювання двох етапів становлення взаємовідносин: дошлюбного та шлюбного. Існування взаємовідносин пари у часовому просторі обумовлює кореляцію між часовим вимірюванням та динамікою у відносинах. Зацікавленість вивчення задоволеності шлюбом та факторами його стабільності звернула увагу дослідників на те, що темпоральна характеристика відносин також має своєрідний вплив. Виступаючи незалежною змінною стаж шлюбних відносин корегує їх інтенсивність та насиченість. Актуальність обраної тематики вбачається у необхідності залучення наукового досвіду для вивчення впливу фактору часу на сімейні відносини, від успішності яких залежить стабільність сімейного життя.

Аналіз публікацій. Вивчення темпоральності як соціального феномену представлено у роботі П.А.Амбарової «Поняття і типологія темпоральних стратегій поведінки соціальних спільнот» [2]. Дослідження тривалості дошлюбних відносин та їх впливу на задоволеність шлюбом представлено у роботі Хансен «Тривалість зустрічання як корелят шлюбної задоволеності та стабільності» [26]. Аналітиці факторів задоволеності сімейного життя, серед яких роль відіграє тривалість відносин присвячена робота Тейчер Г. і Фарнден-Ластер Р. «Щойно одружені пари: тривалість відносин, сімейна комунікація, стиль відносин та задоволеність шлюбом» [28]. Досвід вивчення темпоральних особливостей шлюбу, що завершився розлученням представлений у дослідженнях під егідою департаменту здоров'я і людини США «Тривалість шлюбу перед розлученням» [25] Хоча дана робота містить інформацію про сім'ї США у період до 1089 року, вона може бути використана у порівняльних дослідженнях динаміки змін у тривалості шлюбу. Спроби побудови моделі, котра б описувала тривалість шлюбу на основі соціальних і економічних факторів представлені у роботі «Розширена узагальнена Гама модель і її особливі випадки: Додаток до моделювання тривалості шлюбу» [29]. Вивчення етапів сімейного циклу представлено у роботами Лук'янченко Н.В. «Особливості співвідношенні ідеального і реального образів сім'ї на різних етапах її життєвих циклів» [12], Жеребіна В.М., Болдишева Н.О., Ермакової Е.Н. «Життєвий цикл сім'ї: демографічна, соціальна і економічна лінія розвитку» [8], Альошиної Ю.Е. «Цикл розвитку сім'ї: дослідження і проблеми» [1]. Виникнення конфліктів на різних етапах сімейного циклу вивчають Кратохвіл С. «Психотерапія сімейно-сексуальних дисгармоній» [10], Оліфірович Н.І. «Психологія сімейних криз» [14], Сисенко В.О. «Подружні конфлікти» [22], Білорукова Н.О. Сімейні труднощі і оволодіваюча поведінка на різних етапах життєвого циклу сім'ї» [3].

Мета дослідження: продемонструвати соціологічний досвід розуміння темпорального аспекту вимірювання міжособистісних відносин пар на дошлюбному та шлюбному етапах.

Сукупність міжособистісної взаємодії у даній статті буде розглядатись на основі двох етапів – дошлюбної поведінки, що виражається періодом зустрічання, та після офіційної реєстрації шлюбу перетворюється в шлюбну поведінку і шлюбної поведінки, що реалізується в межах сімейної взаємодії подружжя.

Особливість темпорального вимірювання дошлюбних відносин – так званого «зустрічання» полягає у складності фіксації початкової точки відліку створення пари. Етап переходу від дошлюбних до шлюбних відносин частіше за все відмічається подією офіційної реєстрації шлюбу. Проте укоріненість альтернативної форми шлюбу – цивільного шлюбу - ускладнює можливість фіксації початку сімейного життя. Тут за точку відліку може слугувати або подія початку спільного проживання пари, або ж факт оголошення про заручини, або ж власна суб'єктивна точка відліку створення сім'ї. Саме тому, у соціологічних дослідженнях, з метою чіткого виділення точок фіксації часового виміру краще обирати респондентів, що приблизно притримуються схеми: дошлюбна поведінка (зустрічання), офіційна реєстрація шлюбу (як точка відліку створення сім'ї), шлюбна поведінка .

Змінна, що характеризує тривалість протікання шлюбних відносин від їх початку до настання певної демографічної події або його розірвання називається тривалістю шлюбу (стажем шлюбу) [7]. Тривалість шлюбних відносин може також додавати (враховувати) до свого стажу і період дошлюбний. Важливість вивчення стажу дошлюбних відносин підтверджується науковими дослідженнями (що презентують розбіжні погляди). Так, дослідники Дагс(Dush), Тейлор(Taylor) і Крогер (Kroeger)[24]встановили негативну кореляцію між тривалістю шлюбом та його задоволеністю. Автори наголошують, що «ті пари, котрі до моменту вступу до шлюб тривалий час перебували у відносинах – ймовірніше і швидше будуть переживати стан дистресу, оскільки їх відносини вже обтяжені попереднім досвідом «зустрічання» і мають довший стаж.» [23; с. 8]

Напротивагу їм, Хансен (Hansen) [26], (застосовуючи шкалу вимірювання задоволеності шлюбом) говорить про позитивну кореляцію: чим довші дошлюбні відносини – тим вища задоволеність шлюбом. На мою думку обидві думки не можуть бути коректними, оскільки поетапність сімейного життя, по своїй природі, не може бути описана прямою (котра б відображала стабільний ріст або стабільне зниження задоволеності шлюбом).

Розгляд відносин в парі варто розпочинати з самих витоків – тривалості дошлюбних відносин. Хочу зауважити, що фактор тривалості відносин до шлюбу (не дивлячись на дискусії щодо позитивної та негативної кореляції між тривалістю дошлюбних відносин і задоволеністю шлюбом) відіграє важливу роль на ряду з факторами: вік ступу у шлюб, соціальний і економічний статус партнерів, перший чи повторний шлюб та інші. Наукові дослідження пар, що перебувають у дошлюбних відносинах не є численними. Серед існуючих варто відмітити Левкович В.П. «Особливості дошлюбного періоду в житті подружжя як одна з причин стабілізації і дестабілізації молоді сім'ї» [11]. У роботі були використані: методика особистісного сприйняття в дошлюбній парі; тест задоволеності шлюбом; методика діагностики подружніх конфліктів в однопінарних сім'ях. У висновках до своєї роботи Левкович В.П. фіксує наявність різних рівнів конфліктності в парах з різним терміном дошлюбних відносин. Так, в парах з терміном дошлюбних відносин що не перевищує 6 місяців був зафіксований високий показник конфліктності подружжя і низький та середній рівень задоволеності шлюбом. «Пари з терміном дошлюбних відносин від 1 до 3 років, навпаки, демонструють високу задоволеність шлюбом та низькій рівень конфліктності.» [11; с. 83] Тобто, висунуте автором припущення про те, що

з тривалістю дошлюбних відносин у пари втрачається інтерес один до одного, у ході дослідження було спростоване. І тому короткий термін знайомства до укладання шлюбу визнаний як фактор наростання конфліктів в силу нездатності пари за короткий час пізнати один одного та виробити спільну узгоджену стратегію сімейного життя. У доповіді А.І.Шахової «Соціальні особливості дошлюбної поведінки сучасної молоді»[18] наводиться співвіднесення між тривалістю знайомства до шлюбу та збереженням шлюбних відносин (показник зазначений у відсотках): До 1 місяця -4%; від 1 до 6 місяців – 14%; до року - 22%; 1-3 роки – 42%; вище 3 років – 18% [18, с.112] Варто усвідомлювати, що крайнощі у тривалості дошлюбних стосунках не будуть мати позитивний вплив на задоволеність сімейними відносинами. Так малий термін дошлюбних відносин не дозволяє учасникам взаємодії пізнати один одного, усвідомити правильність вибору шлюбного партнера, впевнитись у серйозності стосунків. Але й занадто тривалі дошлюбні стосунки також можуть мати негативні наслідки: по-перше, може відбутися їх розірвання до моменту настання шлюбу. Частіше такого роду припинення стосунків ініціюється жінками, що «втомлюється» занадто довго чекати пропозиції щодо одруження. По друге, у момент тривалого зустрічання може настати та демографічна подія, які згідно життєвому циклу сім'ї має відбуватись в межах шлюбних відносин – це народження дитини. Таке зміщення циклу може носити негативні наслідки для пари.

Цікавим є дослідження проведене на основі адаптованої методики Дж. П. Фландерса «Ресурсний підхід», що представила Арсеньєва А.А. «Особливості обміну ресурсами в дошлюбних відносинах і молодих сім'ях»[15]. Автор встановлює наявність зв'язку між стажем відносин та інтенсивністю прояву любові:чим більший стаж – тим менше любові як ресурсу вкладають учасники взаємодії. Актуалізація відчуття необхідності більшого прояву любові відчувається на етапі трьох років подружнього проживання. Стосовно довіри, то респонденти вважають, що з ростом стажу – рівень довіри зростає. Суб'єктивна оцінка отримання парами такого ресурсу як «залицяння» та «сумісне дозвілля» демонструє, що респонденти у дошлюбних відносинах отримують цей ресурс значно частіше, аніж ті, хто перебуває в офіційно зареєстрованому шлюбі. На основі огляду циркуляції обміну ресурсів в дошлюбних та шлюбних відносинах, можна стверджувати, що стаж існування пари впливає на кількість / інтенсивність ресурсообміну.

Констатація періодичності змін, що відбуваються у сім'ї, дозволила ще у 1948 році Р.Хілу[27] заговорити про цикли сімейного життя. В межах соціологічного вивчення цикл сім'ї розуміється як «послідовність значимих, етапних подій в існуванні сім'ї, починаючи від її створення та до його завершення [19]. Існують різні пропозиції щодо виділення циклів сімейного життя. Групуєчим фактором можуть бути: наявність або відсутність дітей, розвиток відношень подружжя, особистісний ріст кожного з членів сім'ї, проблемні ситуації сімейного життя, тощо. Узагальнену схему періодизацій сімейного життя на основі покладених в основу критеріїв функціональних, структурних, часових - наводить Лукьянченко Н.В. [12]. Класифікації першого типу (функціональні) орієнтується на виділення етапів розвитку сім'ї у відповідності з провідними задачами, котрі має вирішити сім'я. Структурні періодизації охоплюють схем, в яких етапи розвитку виділяються через зміни кількісного складу в родини. І, нарешті, часові

періодизації – орієнтовані на виділення етапів на основі обмеження часовими рамками.

Приклад виділення циклів на основі наявності дітей продемонструвала Є.Дюваль[13], оскільки за основну функцію сім'ї дослідниця вважала народження і виховання дітей. Виокремивши 8 стадій, розпочинається класифікація етапів сімейного життя з пар, що у перебувають у шлюбі терміном до 5 років і немає дітей. Здійснюючи огляд сучасної аналітики дітородних орієнтацій українських сімей, то можна відмітити зниження протогенетичного інтервалу до трьох років[17; с.133]. Другий етап сімейного циклу починає свій відлік з появою первістка. Ця подія вимагає від подружжя переорієнтації своєї взаємодії з врахуванням нових функцій та потреб. Варто зробити зауваження про те, що в деяких парах поява первістка майже співпадає з точкою відліку створення сім'ї (у випадку коли шлюб укладався в момент настання вагітності). Така ситуація зменшує час на адаптивні процеси подружжя і вимагає максимальної концентрації зусиль задля коректного функціонування родини. Третій, четвертий та п'ятий етап орієнтований на вікові градації дитини: дошкільний, шкільний, підлітковий період. Шостий етап відбувається після відлучення дитини з сімейного гнізда та супроводжується загостренням можливих криз у подружжя. На цьому етапі подружжя має по-перше, змиритися з виходом дитини за межі батьківської сім'ї, а по-друге, необхідно знову включитись в процес двосторонньої взаємодії. Частими випадками є процес виключення одного з членів подружжя з тісної взаємодії у зв'язку з народженням дитини. Так, наприклад, мати може проявляти більшу ініціативу до взаємодії з дитиною, аніж до взаємодії з своїм чоловіком. А по факту відлучення дитини з батьківської сім'ї – між подружжям може виявитись «прірва». Останні два етапи – етап зрілої пари та етап старіючої пари – являються підготовчими процесами до завершення повного сімейного циклу. Отже, дана класифікація за точки темпоральної фіксації обирає процеси, що пов'язані з народженням, соціалізацією та виходом з батьківської сім'ї дитини, і, в завершенні, переорієнтація подружжя на функціонування в «пустому гнізді».

Здійснюючи огляд циклів, що в основу класифікації покладають зміну у структурі сім'ї, можна вивести загальну схему: створення та існування молоді сім'ї (діади), розширення сім'ї пов'язане з народженням дитини; сімейна взаємодія у тріаді; зменшення сім'ї у зв'язку з виходом дитини за межі батьківської сім'ї; взаємодія подружжя у діаді; скорочення сім'ї у зв'язку з смертю одного з членів подружжя. Очевидно, що дана схема не може бути універсалізована в силу того, що певна демографічна подія може наступити раніше послідовного етапу циклу. Так, смерть одного з подружжя, або розірвання шлюбу може наступити на ранніх етапах сімейного циклу.

Наступний погляд на періодизацію і класифікацію сімейних пар пропонує С.Кратохвіл[10]. Автор вважає, що адаптивні процеси, що протікають разом з прагненням подружжя до досягнення мети (чи то купівля житла, чи то здобування освіти) тривають приблизно до 5 років. Подружжя на цьому етапі характеризується як молоде подружжя. Досягнувши певної стабільності, проявляючи самостійність рішень та активну соціальну і економічну позицію – пара визначається як подружжя середнього віку. Часовий період, що може бути витрачений для цього сягає 6-14 років. Третій етап характеризується як зрілістю у прийнятті рішень, великим накопиченим досвідом, сталим соціально-економічним

статусом, але й супроводжується зниженням психосоматичних процесів. Цей етап представляють подружжя зрілого віку. Дана класифікація орієнтується на етапи досягнення соціального статусу, прагнення до економічної стабільності та психосоціальної зрілості. Неспроможність цієї моделі для універсального визначення етапів подружнього життя полягає у нехтуванні зовнішніми факторами. Наприклад, подружня пара з вищого соціального класу до вступу у шлюб вже забезпечена всіма необхідними економічними і соціальними (у вигляді соціального капіталу) благами. І період ціле досягання для такої подружньої пари не має місце, хоча необхідність адаптивних процесів безумовно не може бути відкинута. Або ж зворотня ситуація, коли пара з нижчого прошарку застрягає на моменті прагнень до стабільності і застрягає на першому етапі.

Денисенко А.О. і Кузен Е.Д. [20] пропонують періодизацію етапів в молодій сім'ї. Так від початку створення сім'ї до трьох років відбуваються адаптаційні процеси, опісля – 3-5 років – трансформація подружніх відносин, 5-7 років подружнього життя характеризуються як стабілізація подружніх відносин. Запропонована авторами схема вдало описує основні поетапні вимоги до молодої сім'ї – адаптація, трансформація, стабілізація. Також перевагою схеми є неприв'язаність до демографічної події – народження дітей. Тобто, можна припустити, що подією, котра вимагає трансформації в сімейних відносинах не обов'язково має бути народження дитина (хоча дана подія на етапі 3-5 років є демографічно очікуваною подією), а може бути пов'язана з кризовим періодом в сімейному житті подружжя. Подальший розвиток застосування даної схеми вбачається в виділенні етапів розвитку сімейних відносин у подружжя з більшим стажем.

Перехідні етапи між циклами характеризуються можливістю наявних конфліктів. Оскільки різноманітність класифікацій не дозволяє говорити про більш-менш чіткі часові межі етапів, то варто зазначити періодизацію найбільш критичних років спільного життя для подружжя (не залежно від етапів сімейного циклу) Плзак говорить про наявність двох основних кризових періодів. Перший припадає на період між 3-7 роками подружнього життя[14; с.8]. Причинами для його виникнення можуть бути: розвінчання ідеалізованого у дошлюбних відносинах образу партнера, зникнення романтичних настроїв у подружжя, ріст кількості ситуацій в яких пара не приходить до спільного рішення. Також сприйняття власного соціально-економічного статусу може особливо гостро відчуватись на цих етапах. Наприклад, якщо сім'я планує народження дитини, але усвідомлює, що не може забезпечити всі фінансові витрати для цього. Другий період – між 17 і 25 роком подружнього життя. Важкість психологічного переживання цього періоду (думки про старіння, страх бути непотрібним, відчуття самотності у зв'язку з виходом дітей з батьківської сім'ї) підкріплюється погіршенням фізичного здоров'я. Інший погляд на періодизації демонструє Самоукіна Н.В. [14; с.8], детермінуючи перший кризовий період часовим відрізком 5-7 років подружнього життя. Криза цього періоду пов'язана з пониженням психологічного статусу образу партнера. Пари зі стажем 13-18 років зіштовхуються з другим кризовим періодом, що викликаний психологічною втомленістю один від одного. На тому етапі можлива поява відчуття тяги до новизни, прагнення пережити яскраві емоції та враження.

Молоді сімейні становлять великий соціо-демографічний інтерес. Являючись активними суб'єктами соціально-економічної діяльності вони виступають головним ресурсом демографічного відтворення. Проте, саме молоді пари відносяться до групи ризику в плані сімейної стабільності. Саме тому багато наукових досліджень направлені на вивчення задоволеності шлюбом в молодих подружніх парах. Бачиніна К.С. і Ершова І.А. у статті «дослідження задоволеності шлюбом і ціннісних орієнтацій подружжя зі стажем до 5 років» [9]. Застосовують методики «опитувальник задоволеності шлюбом В.В.Століна, Т.А.Романової, Г.П.Бутенко і методику «Ціннісних орієнтацій» М.Рокича для аналізу молодих подружніх пар. Автори підтверджують гіпотезу про те, що рівень задоволеності шлюбом знижується з зростанням стажу, а також зазначають те, що обидва члени подружжя обопільно виражають або задоволеність або незадоволеність своїм сімейним життям на ранніх етапах сімейного становлення.

Зацікавленість змінами в сімейній системі у зв'язку з темпоральними аспектами знайшла своє вираження у емпіричних дослідженнях Гозман Л.Я., Альшиної Ю.А.[4]. Вибіркова сукупність, що складалась з 200 сімейних пар, була згрупована за фактором стажу подружнього життя. Автори прийшли до висновку, що залежність задоволеністю від стажу подружнього життя носить параболо образний характер досягаючи свого мінімуму в парах зі стажем 12-18 років. Відмічається така закономірність «по мірі збільшення стажу подружнього життя знижується включеність чоловіків в подружні відносини і задоволеність шлюбом у чоловіків в значній мірі де термінується терпимістю дружини до автономії чоловіка, а також тим як він оцінює виконання дружиною сімейних ролей – подружньої і материнської» [6; с.63].

С.Голод[5] також виражає зацікавленість даною проблематикою і зазначає, що для жінок, чий подружній стаж ще не досягнув 10 років, максимальна задоволеність підтримується скоріш за все адаптаційними процесами (побутова, психологічна, духовна адаптація), аніж акцентом свого Я. Внаслідок своїх досліджень автор вибудовує певну схему відносин в успішних шлюбах: на перших роках відбуваються адаптивні процеси, що для жінок втілюються у психологічній і побутовій адаптації, а для чоловіків провідну роль займає сексуальна адаптація. На зміну цьому етапі приходять ріст духовного взаєморозуміння, підвищення ролі подружньої автономії. Навідміну від Гозмана і Альшиної, Голод говорить про необхідність автономії у обох членів подружжя. Як можна було побачити, соціологічне вивчення рівня задоволеності шлюбом в залежності від стажу шлюбу являється необхідною умовою для глибокого осягнення сімейних відносин.

Висновки. Темпоральна характеристика соціальної реальності, виступаючи незалежним показником, являється предметом наукових досліджень та дискусій. Об'єктивність її існування та суб'єктивність її сприйняття потребує особливого підходу до її фіксації та вимірювання. Прагнення до розуміння системи людських відносин в контексті дошлюбної та шлюбної поведінки вимагає зображення системи координат, де векторами виступають час і простір. Вивчення шлюбної поведінки необхідно починати з етапу, що передуює створенню сім'ї - етапу зародження, становлення та адаптація пари, що у майбутньому створить сім'ю. Аналіз літератури продемонстрував наявність великої прогалини в області соціологічного вивчення тривалості дошлюбних відносин. Проте, базуючись на

уявленнях про необхідність затрат часу на адаптаційні процеси під час створення сім'ї, можна розглядати дошлюбні стосунки як початок цієї адаптації. Таким чином, тривалі дошлюбні стосунки сприятимуть кращому розумінню партнерами один одного. Але адаптація на цьому етапі не означає, що після офіційної реєстрації шлюбу пара вже буде демонструвати високий рівень злагодженості дій та взаєморозуміння. Дошлюбні відносини, що на основі темпоральних характеристик не є розтягнутими або стиснутими у часі, а є «оптимальними» за тривалістю – будуть сприяти кращим відносинам у майбутній сім'ї. Дослідження часового вимірювання шлюбної поведінки є більш популярною тематикою. Так, на основі ретельних розробок, було введено поняття сімейного циклу, що являється основним способом фіксації зміни сім'ї в залежності від стажу сумісного проживання. Всю сукупність класифікацій сімейних циклів доцільно розділити на: функціональні, структурні та часові. Складність розробки циклів сімейного життя полягає у можливості настання певної демографічної події раніше певного етапу циклу. Якщо ж не притримуватись періодизації сімейної циклічності, то, на основі розробок Плзака і Самоукіної, можна зробити висновок про наявність двох кризових періодів у сімейних відносинах. Точка фіксації темпорального вимірювання першого етапу в середньому припадає (на основі обчислення середнього з показників визначених авторами) на 4-7 років і 15-21 рік подружнього життя. Кореляція між задоволеністю шлюбними відносинами та стажем сімейного життя підтверджуються дослідженнями Альошиної Ю.А., Гозман Л.Я., Голода С.І., Бачиніної К.С., Ершової І.А. Подальша розробка тематики може бути втілена у пошуку методологічного комплексу для вивчення стажу дошлюбних та шлюбних відносин. Це дозволить приділити увагу кризовим етапам в залежності від прожитого стажу, а не по факту переходу сім'ї від однієї стадії сімейного циклу до іншої, оскільки ці стадії не є стабільними. Необхідна методика, що змогла б аналізувати трансформаційні процеси у сімейному житті по окремим блоками: зміна інтимного життя з плином часу, зміна активності комунікаційних процесів, соціальної активності, насиченості дозвільневих практик, тощо.

Список використаних джерел

- 1.Алешина Ю.Е. Цикл развития семьи: исследования и проблемы [Текст] // Вестник МГУ: Сер. 14. Психология. - 1987, №2. С. 18-26.
- 2.Амбарова П. А. Понятие и типология темпоральных стратегий поведения социальных общностей [Текст] / П. А. Амбарова // Известия Уральского федерального университета. Сер. 1, Проблемы образования, науки и культуры. — 2014. — № 1 (123). — С. 123-139.
- 3.Белорукова Н.О. Семейные трудности и совладающее поведение на разных этапах жизненного цикла семьи текст: автореф. дис. канд. психолог.наук: 19.00.05[Текст] /Белорукова Наталья Олеговна; Костромской государственной университет им.Н.А. Некрасова, - Кострома, 2005. –27 с
4. Гозман Л.Я., Алешина Ю.Е. Общение и развитие взаимоотношений в супружеской паре [Текст] // Общение и оптимизация совместной деятельности / Под ред. Г.М. Андреевой, Я. Яноушека. М.: Изд-во МГУ. 1987. С. 140 – 152.
5. Голод С.И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты[Текст] С.И.Голод . - Л.: Наука, 1984, 135 с.
- 6.Гурко Т.А. *Босс П.* Отношения мужчин и женщин в браке[Электронный ресурс] // Семья на пороге третьего тысячелетия / Ред. А.И Антонов, М. С. Мацковский, Дж. Мэддок , Дж. Хоган. – М.: Институт социологии РАН, Центр общечеловеческих ценностей, 1995. Режим доступа <http://ecsocman.hse.ru/text/16191007/>
- 7.Демографический энциклопедический словарь Электронный ресурс]/Гл.ред. Валентей Д.И. М.: "Советская энциклопедия", 1985 г. Режим доступа <http://voluntary.ru/dictionary/1265/word/dlitelnost-braka>

8. Жизненный цикл семью: демографическая, социальная и экономическая линия развития [Текст]/ Жеребин В.М., Болдышева Н.О., Ермакова Н.Е. Экономическая наука современной России. 2006. № 3. С. 96-111
9. Исследование удовлетворенности браком и ценностных ориентаций супругов со стажем брака до 5 лет / Бачинина К.С., Ершова И.А. // Известия Уральского федерального университета. Серия 1: Проблемы образования, науки и культуры. 2013. Т. 116. № 3. С. 120-128.
10. Кратохвил, С. Психотерапия семейно-сексуальных дисгармоний [Текст]/ С. Кратохвил. – М.: Медицина, 1991. – 336 с
11. Левкович В.П. Особенности добраного периода жизни супругов как одна из причины стабилизации и дестабилизации молодой семьи [Текст] // Журнал "Знание. Понимание. Умение", -2010/№1, С 82-85.
12. Лукьянченко, Н. В. Особенности соотношения идеального и реального образов семьи на разных этапах её жизненного цикла [Текст]/ Н. В. Лукьянченко, // Мир человека: Научно-информационное издание, выпуск 3(3). – Красноярск: СибГТУ, 2009. – 224 с.
13. Николс М. Теоретический контекст семейной терапии [Текст]/ // Семейная психотерапия / Сост. Э.Г. Эйдемиллер, Н.В. Александрова, В. Юстицкис.- СПб., 2000. - С. 27-57
14. Олифиревич, Н. И. Психология семейных кризисов. [Текст]/ Н. И. Олифиревич, Т. А. Зинкевич-Куземкина, Т. Ф. Велента. – СПб.: Речь, 2006. – 360 с
15. Особенности обмена ресурсами в добрачных отношениях и молодых семьях [Электронный ресурс]/ А.А. Арсеньева // Санкт-Петербургский государственный университет, 2014 Режим доступа <http://elibrary.ru/download/98056466.pdf>
16. Психологический подход к периодизации семейного цикла (В. Сатир, С. Кратохвил, Плзак) [Электронный ресурс] Режим доступа <http://best-mama.info/psikhologiya-semejnykh-otnoshenij/61-psihologicheskij-podhod-k-periodizacii-semejnego.html>
17. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку [Текст]/ Колективна монографія—К.: ТОВ «Основа-Принт», 2009. — 248 с.
18. Социальные особенности добрачного поведения современной молодежи [Текст]/ И. А. Шахова // Вестник Амурского государственного университета. - 2010. - Вып. 48 : Сер. Гуманитар. науки. - С. 112-117
19. Социология: в 3-ех томах: словарь по книге [Электронный ресурс]/ В. И. Добреньков, А. И. Кравченко — М.: Социологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова. 2003-2004. Режим доступа <http://sociologiya.academic.ru>
20. Становление отношений молодых супружеских пар [Текст]/ / А. А. Денисенко, Е. Д. Кузин // Наука і освіта. - 2009. - № 9. - С. 25-29
21. Столин В.В., Романова Т.Л. Опросник удовлетворенности браком // [Текст]/ / Вестник Московского университета. Серия 14, №2, 1984. С.54 — 60
22. Сысенко, В. А. Супружеские конфликты [Текст]/ В. А. Сысенко. – М.: Мысль, 1989. – 173 с.
23. Alder Emili S. Age, Education level, and the length of Courtship in relation to marital Satisfaction [Electronic resource] // Master's thesis, Pacific University
Regime to access: <http://commons.pacificu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1246&context=spp>
24. Dush, C. M. Kamp, Taylor, M. G., & Kroeger, R. A. Marital happiness and psychological well-being across the life course [Text] // Family Relations, 2008, no 57(2), pp.211-226
25. Duration of Marriage Before Divorce United States [Electronic resource] // U.S. Department of health and human services, Public Health Service Office of Health Research, Statistics, and Technology National Center for Health Statistics Hyattsville, Maryland July 1981 Regime to access: http://www.cdc.gov/nchs/data/series/sr_21/sr21_038.pdf
26. Hansen, S. R. . Courtship duration as a correlate of marital satisfaction and stability [Electronic resource] // Dissertation Abstracts International, 67(4-B) Regime to access: <https://repositories.tdl.org/ttuir/bitstream/handle/2346/19130/31295009304360.pdf>
27. Hill R. Life Cycle Stages for Types of Single Parent Families: of Family Development Theory, Family Relations [Text], 1986, no 35, pp. 19–29.
28. Teichner G., Farndenlyster R., Recently married couples' length of relationship marital commination, relational style, and marital satisfaction [Text] // Psychological reports, 80(2), 1997, pp. 490-490
29. The Extended Generalized Gamma Model and its Special Cases: Applications to Modeling Marriage Durations [Text]/ Gebrenegus Ghilagaber // Quality and Quantity (Impact Factor: 0.76). 01/2005; 39(1):71-85.